

Rūta Gabrielė Vėliūtė

Viena diena Kernavėje (ištrauka)

Šiurpūs karių papročiai

Parbėgęs iš pievos Jonukas, įsitvėręs du ilgus pagalius, vis bukina sesę:

- Ei, pakariaujam! Matai, kokius kardus turiu. Na, imk vieną!
 - Atstok tu nuo manęs, visai nenoriu čia muštis.
 - Bet aš noriu. Nagi, imk kardą! Kitaip užtrauksi, baile, gėdą savo giminei!
- Ugnė stumteli atgalia ranka brolių ir tas nusirita į minkštus žolių patalus.
- Vaikai, vaikai, nustokit...
 - Nenustosiu! – mažylis, nutaisęs nuožmiausią, kokią tik gali, miną, grėsmingai sukryžiuoja pagalius virš galvos. – Ar aš panašus į Kernavės karžygį?
 - Na, Kernavėje karių kapų neradome. Bet... palyginus tave su kiek ankstesnių laikų mūsų šalies pilkapiuose aptiktais kovotojais, sakyčiau – ginkluotės kiek trūksta.

– Taip? O kokios?

– Lietuvoje ištyrinėta daugybė žirgų kapų iš dešimto-vieniolikto amžių. Žirgų ir raitelių ginkluotė, apranga, jų papuošalai išsiskiria prabanga ir rodo karius priklausius to meto kilmingiesiems. Tipiška ginkluotė: vienašmenis arba ilgesnis dviašmenis kalavijas; viena dvi, rečiau penkios, ietys, o nuo XI a. ir vėduoklės formos kovos kirviai, kovos peiliai, mediniai oda aptraukti skydai, kurių pakraščiai apkaustyti metalu, o centrą dengia geležinis antskydis. Vyrai apsijuosę ypač įspūdingais diržais, apkalinėtais sudėtingos formos žalvarinėmis plokštelėmis, ornamentuotu, o neretai ir sidabru dengtu paviršiumi. Prabangūs pentinai ir jų dirželiai. Kariai nešiojo daug papuošalų: segę, nuo vieno iki penkių sidabrinių žiedų, vieną ar kelias antkakles, masyvią apsauginę apyranę. Gausiai puošta žirgų apranga – žaslai, balnų kilpos ir balnai, antkaklės, kamanos.

Rašydami apie lietuvių ir kitų baltų genčių žygius į estų bei slavų žemes, kronikų autoriai mini tik raitelių kariuomenę. Jos struktūrą sudarė įprasta trijų eilių rikiuotė.

Pirmiausia – lengvai ginkluoti raiteliai. Po jų – pėstininkai, kurie apsiginklavę sunkiau: dviem-trimis ietimis, kalaviju, plačiaašmeniu kovos kirviu, šalmu ir šarviniais grandininiais marškiniais. O trečioje eilėje pašauktiniai kariai, apsiginklavę viena-dviem ietimis, lanku su strėlėmis, kovos peiliu. Prie odinių batų tvirtindavo pentinus žirgui paraginti. O prie žirgo kanopų – metalo „varlytes“, kad neslystų žiemą ant ledo.

Pasakojau, kad Mindaugo sosto ir Lizdeikos kalno piliakalniuose sklando rūsti dvasia. Tos numanomos karių buveinės alsuoja ugnimi, nes kovotojų papročiai žymiai nuožmesni ir žiauresni nei kitų gyventojų. Štai kaip juos mini Dubnicos kronikos metraštininkas 1351 metais:

„Per Palaimintosios Mergelės Ėmimo į dangų šventę kunigaikštis Kęstutis atvyko prie Vengrijos karaliaus palapinės ir, visiems matant, šitaip lietuvių papročiu priesaika sutvirtino anksčiau surašytą sutartį. Liepė atvesti žalą jautį, viršuje pririšti du baslius ir, pačiupęs lietuvišką peilį, sviedė į jautį, pataikydamas į vidurinę gyslą. Tučtuojau labai smarkiai ištryško kraujas. Jis pats ir visi lietuviai tuo krauju išsitepė rankas ir veidus, lietuviškai šaukdami: „Dieve, dėl mūsų sielų pažvelk į raguotį. Šiandien įvykdoma mūsų žadėtoji sutartis“. Sulig tais žodžiais jis nupjovė jaučiui galvą ir atskyrė nuo kaklo taip, kad Kęstutis ir kiti ten buvusieji lietuviai pro tą tarpą tarp jaučio ir jo galvos tris kartus paeiliui perėjo.“

Kariaudami lietuviai imdavo belaisvius, kurie apsigyvendavo toje pačioje visuomenėje. Tačiau šeimininkai įsigeidę galėjo juos parduoti, paaukoti dievams. Išpirka už kilmingą belaisvį Lietuvos valstybėje jau buvo vienas iš didikų pasipelnymo šaltinių.